

BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
DỰ ÁN ĐÀO TẠO GIÁO VIÊN THCS
LOAN No 1718 - VIE (SF)

NGÔ THỊ NAM

HÁT

NHÀ XUẤT BẢN ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

TS NGÔ THỊ NAM

HÁT

PHẦN NĂM THỨ NHẤT
(Giáo trình Cao đẳng Sư phạm)

NHÀ XUẤT BẢN ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

MỤC LỤC

Trang

Lời nói đầu

5

HỌC PHẦN: HÁT 1

Chương I. MỘT SỐ VẤN ĐỀ VỀ CA HÁT (15 tiết)

• Mở đầu	6
• Mục tiêu	6
• Điều cần biết trước	7
• Hướng dẫn thực hiện	7
§1. Tư thế ca hát.	7
• Bài tập thực hành	11
§2. Hoạt động của các cơ quan phát thanh	11
§3. Các xoang cộng minh và tổ chức âm thanh	17
§4. Phân loại giọng hát	19
• Câu hỏi ôn tập	24
§5. Bài tập luyện thanh	25
§6. Thực hành thể hiện bài hát	30

Chương II. MỘT SỐ KỸ THUẬT CA HÁT (15 tiết)

• Mở đầu	55
• Mục tiêu	55
• Điều cần biết	56
• Hướng dẫn thực hiện	56
§1. Hơi thở trong ca hát	56
§2. Đặc điểm ngôn ngữ trong ca hát	61
• Câu hỏi ôn tập	66
• Bài tập thực hành	66
§3. Giới thiệu kỹ thuật hát	66
§4. Thực hành thể hiện bài hát	74
Bảng tra	105
Tài liệu tham khảo	108

LỜI NÓI ĐẦU

Ca hát là một nội dung quan trọng trong dạy học âm nhạc ở nhà trường phổ thông. Thông qua hoạt động ca hát, học sinh có thể tiếp thu những kiến thức, khái niệm âm nhạc một cách cụ thể, tích lũy những ấn tượng, cảm xúc chân thực về tác phẩm âm nhạc.

Trong chương trình bộ môn Âm nhạc ở trường Trung học cơ sở (THCS), hoạt động ca hát chiếm một thời lượng đáng kể, góp phần tích cực hình thành ở học sinh năng lực cảm thụ âm nhạc, đẩy mạnh khả năng hoạt động âm nhạc, gọi ở các em nhu cầu tìm hiểu về âm nhạc, đặt cơ sở ban đầu cho sở thích, thị hiếu âm nhạc đúng đắn, lành mạnh.

Để tiến hành dạy học và giáo dục âm nhạc, phát triển khả năng âm nhạc ở học sinh THCS, người giáo viên âm nhạc cần phải có những năng lực nhất định về âm nhạc, trong đó có năng lực hát.

Sách được biên soạn theo chương trình môn học Hát trong đào tạo giáo viên âm nhạc dạy ghép môn (chuyên môn 1 - 60 % và chuyên môn 2 - 40%).

Học phần *Hát 1* gồm bốn học trình, giới thiệu một số cơ sở lí luận về nghệ thuật hát, một số bài tập luyện giọng và phương pháp thực hiện, cách ứng dụng để thể hiện bài hát dùng ở trường THCS, một số ca khúc quần chúng, ca khúc nghệ thuật, dân ca Việt Nam và bài hát nước ngoài.

Học phần *Hát 2* gồm hai học trình, giới thiệu những kiến thức chung về hát tập thể, một số kĩ năng hát hợp xướng đơn giản và phương pháp luyện tập, thực hành thể hiện các bài hợp xướng.

Toàn bộ giáo trình này sử dụng cho hệ đào tạo CĐSP Âm nhạc chuyên môn 1 (60 %).

Hệ đào tạo CĐSP Âm nhạc chuyên môn 2 (40 %), thực hiện các chương I, II của học phần *Hát 1* và các chương V, VI của học phần *Hát 2*.

Giáo sinh sử dụng tài liệu này cần có sự hướng dẫn của giảng viên chuyên ngành Sư phạm Âm nhạc thanh nhạc.

HỌC PHẦN HÁT 1

Chương I

MỘT SỐ VẤN ĐỀ VỀ CA HÁT

(15 tiết)

• Mở đầu

Hát có vị trí quan trọng trong đời sống con người. Bài hát phản ánh một cách hình tượng những khái niệm sâu sắc về cuộc sống, thiên nhiên, con người và tất cả các mối quan hệ, tư tưởng, tình cảm. Hoạt động ca hát ảnh hưởng trực tiếp đến con người bằng tác động của âm nhạc và lời ca. Giọng hát không chỉ là phương tiện thể hiện cảm xúc, suy nghĩ của người hát, mà còn khơi dậy ở người nghe những xúc động tương ứng, những hiểu biết nhất định, đem lại khoái cảm thẩm mỹ. Sức diễn cảm của giọng hát cùng những cử chỉ, thái độ, nét mặt phù hợp rất thu hút học sinh. Nó khơi dậy ở học sinh những cảm xúc chân thực với cái đẹp, cái thiện.

Để hát chuẩn xác và diễn cảm, người giáo viên âm nhạc cần có hiểu biết sơ giản về nghệ thuật hát.

Chúng ta đã biết gì về hoạt động của các cơ quan phát thanh, các xoang cộng minh, và tổ chức âm thanh? Có những loại giọng hát nào? Tại sao tư thế hát lại có ảnh hưởng đến sự thể hiện trong ca hát? Làm thế nào để có được một giọng hát đẹp, truyền cảm?

Bước đầu, chúng ta sẽ làm quen với những vấn đề này trong Chương I.

• Mục tiêu

- + Tìm hiểu và luyện tập các tư thế hát.
- Nắm được hoạt động của các cơ quan phát thanh.
- + Biết về các xoang cộng minh và tổ chức âm thanh.
- Phân biệt các loại giọng hát.
- Làm quen với cách luyện giọng hát.
- Thực hành thể hiện bài hát Trung học cơ sở.

- **Điều cần biết trước**

- + Cộng minh.
- + Âm sắc.
- + Luyện thanh.

- **Hướng dẫn thực hiện**

Nội dung các mục 1, 2, 3, 4 trong chương này được giới thiệu xen kẽ trong các tiết học của toàn học trình. Sinh viên cần đọc trước tài liệu, tìm hiểu những nội dung lí thuyết, chuẩn bị bài hát trước khi lên lớp. Mỗi tiết học đều có các nội dung lí thuyết, thực hành các bài luyện thanh và thể hiện bài hát.

§1

TƯ THẾ CA HÁT

1.1. Vai trò của tư thế trong ca hát

Tư thế cơ thể trong khi hát phải tạo thuận lợi cho việc phát âm, thể hiện âm thanh, diễn đạt tình cảm. Tư thế hát đẹp mới giúp cho hơi thở được vận dụng một cách dễ dàng, linh hoạt, tiếng hát phát ra có sức thu hút nhất định đối với người nghe, góp phần không nhỏ giúp cho việc trình bày bài hát thêm sinh động, chất lượng. Luyện tập tư thế ca hát cũng giúp cho bản thân có dáng dấp uyển chuyển, tao nhã.

Giáo viên Âm nhạc ở trường Trung học cơ sở cần quan tâm đến tư thế của mình khi hát trước học sinh. Điều đó rất cần thiết và quan trọng. Bởi lẽ, trong khi ngồi nghe cô giáo hoặc thầy giáo hát, học hát dưới sự hướng dẫn của giáo viên, học sinh luôn quan sát và theo dõi từng hoạt động cũng như mọi biểu hiện của giáo viên.

Tư thế hát của giáo viên trong dạy học âm nhạc có ảnh hưởng nhất định đến quá trình cảm thụ bài hát của học sinh. Bài hát sẽ trở nên hấp dẫn hơn khi được giáo viên thể hiện có chất lượng với tư thế hát phù hợp, vừa phải. Ngược lại, khi nghe hát, học sinh sẽ bị mất tập trung, xao nhãng nếu bài hát được trình bày kèm theo những động tác vô nghĩa, rời rạc hoặc quá nhiều động tác liên tục.

Các bài hát trong trường Trung học cơ sở mang nội dung và phong cách khác nhau nên tư thế ca hát của giáo viên Âm nhạc cũng phải thay đổi tùy theo từng bài hát cụ thể.

Các tư thế ca hát của giáo viên Âm nhạc Trung học cơ sở trong tiết học có thể là đứng, ngồi, đi lại... Cần phải có sự luyện tập để khi hát với mọi tư thế mà vẫn thực hiện được những yêu cầu thể hiện tác phẩm thanh nhạc.

1.2. Tư thế đứng hát

Khi đứng hát, người thẳng, mềm mại, không căng cứng. Sức nặng của cơ thể gần như dồn vào một chân. Trọng lượng toàn cơ thể như dựa vào phía sau, chỗ thắt lưng.

Hai chân hơi tách ra, một chân hơi đưa lên phía trước. Bàn chân trước để thẳng cùng hướng với mặt, chân sau lùi xuống chừng nửa bàn chân, mũi bàn chân sau hơi mở ra phía bên phải (hoặc bên trái).

Cũng có thể đứng hát, để hai bàn chân đứng song song với nhau. Sinh viên nam có thể đứng, mở rộng khoảng cách giữa hai bàn chân, tạo dáng khoẻ mạnh. Khi đó, trọng lượng cơ thể dàn đều xuống cả hai chân. Hai vai hạ xuống, nét mặt tự nhiên, đầu giữ ngay ngắn. Hai tay buông lỏng, bàn tay để tự nhiên.

Khi biểu hiện tình cảm bằng nét mặt hoặc bằng tay, phải hài hoà, phù hợp. Thông thường, tay không đưa lên cao quá mặt. Mặt nhìn về phía nào, tay và người

cũng hướng về phía đó. Bàn tay duỗi nhẹ, ngón cái hơi mở. Khi cần phải đưa tay ra phía trước hoặc lên cao, bàn tay thường mở ngửa, theo hướng đi của ngón tay trỏ. Khi cần đưa tay vào phía ngực, bàn tay thường úp, thu nhẹ dần về bằng cổ tay, hoặc thả xuống từ từ.

1.3. Tư thế ngồi hát

Bình thường, khi hát trong dạy học Âm nhạc, giáo viên thường đứng. Tuy nhiên cũng có khi ngồi hát. Vậy ngồi hát như thế nào để không ảnh hưởng đến chất lượng thể hiện bài hát?

Ngồi hát tự nhiên, vững vàng, không gập bụng.

Hai vai hạ xuống, đầu giữ ngay ngắn, nét mặt tự nhiên.

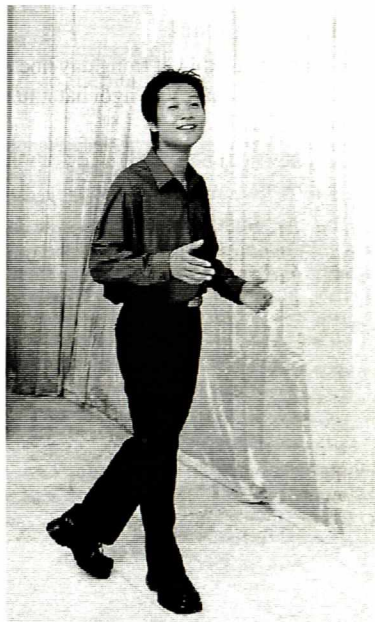
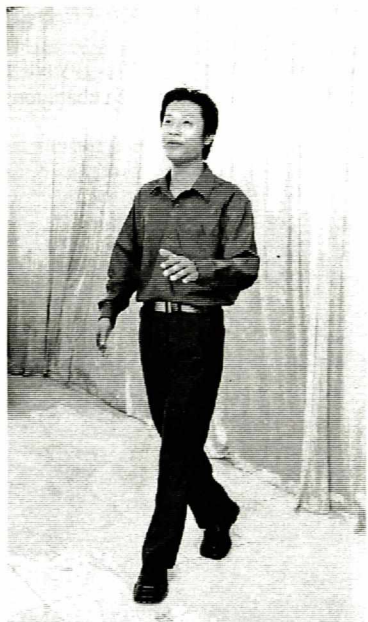
Hai tay buông lỏng, có thể đặt lên đùi, hoặc kết hợp một vài động tác nhẹ nhàng để biểu hiện cho thêm diễn cảm.

1.4. Tư thế đi lại trong khi hát

Trong tiết học Âm nhạc ở trường Trung học cơ sở, giáo viên có thể đứng, hoặc ngồi hát cho học sinh nghe khi các em làm quen với bài hát mới, nghe lại bài hát đã học từ những tiết học trước.

Cũng có khi giáo viên thay đổi tư thế hát. Giáo viên có thể đi từ phía trái lớp sang phía bên phải, hoặc ngược lại. Đôi khi, đang đứng hát hoặc đang ngồi hát, giáo viên từ từ đứng lên, hoặc đi xuống phía dưới lớp. Có khi, từ phía dưới lớp, giáo viên vừa hát, vừa đi lên phía bục giảng.

Những chuyển động như vậy cần phải có sự chuẩn bị, để được thay đổi một cách vững vàng, chắc chắn và dần dần, tránh đột ngột, vội vàng để không ảnh hưởng đến việc điều khiển âm thanh, hơi thở. Cho dù bắt đầu bước đi, tiếp tục đi hoặc dừng lại trong khi hát, tư thế cơ thể vẫn phải giữ được thăng bằng, mềm mại, tự nhiên, thoải mái để tạo ra một dáng dấp đẹp, duyên dáng.

Khi cần phải đi sang phải, nên bắt đầu bước đi bằng chân trái; khi cần phải đi sang trái, nên bắt đầu bước đi bằng chân phải. Để tư thế người, bước đi trước mắt các em học sinh được tế nhị, nên đặt nhẹ gót chân xuống nền trước rồi mới hạ mũi bàn chân xuống sau. Người từ từ quay theo hướng bước chân tiến tới.

Chú ý rằng, mọi chuyển động của giáo viên khi hát phải nhẹ nhàng, hài hòa, gắn liền với nội dung, phong cách và thể loại bài hát.